

Vista del tram superior de la reixa de l'ermita de Sant Cosme i Sant Damià obra de Grau-Garriga i Puig Torné. (Marta Arjona / Ajuntament de Sarral).

La peça d'avui

La reixa de la portalada del santuari de Sant Cosme i Sant Damià de Sarral

Damià Amorós Albareda

Historiador de l'art i gestor del patrimoni

*amorosalbareda@gmail.com

Autor: Josep Grau-Garriga i Josep Puig Torné

Material: Alabastre, vidre i metall

Tècnica: Obra mixta o Tapís metàl·lic

Dimensions: 8 x 12 m.

Datada: 1970

Situació: Ermita de Sant Cosme i Sant Damià

Municipi: Sarral (Conca de Barberà)

La vila de Sarral, situada a la Conca de Barberà, gaudeix de cert reconeixement artístic gràcies a les pedreres d'alabastre del seu terme, utilitzades per Damià Forment per la realització del magnífic retaule major del Monestir de Poblet (1527-1529), aquest material també va atreure la família Espinalt, una destacada nissaga d'escultors que va operar a Sarral entre final del mil·lenni i inici del segle XIX.

La petjada que l'art modern ha deixat en la població, dissimula sovint l'interessant conjunt d'art contemporani que també disposa, produït entre 1960 i l'actualitat, especialment entorn l'obra arquitectònica de Josep Puig i Torné (Sarral, 1929) i els seus col·laboradors. En l'àmbit estrictament funcional, la presència de l'arquitecte local és importantíssima en la vida quotidiana dels sarralencs. Els espais administratius de l'ajuntament, l'edifici destinat a les emergències mèdiques i bombers, el pavelló municipal o l'abadia són algunes de les obres que Puig Torné ha realitzat a la seva població nadiua.

En la producció arquitectònica de Puig Torné a Sarral, destaca l'ermita dels Sants Metges Cosme i Damià, un focus de devoció situat a un km de la població. Per la realització del conjunt religiós, l'arquitecte es va aliar amb un dels seus col·laboradors artístics més pròxims, Josep Grau-Garriga (Sant Cugat del Vallès, 1929-Angers, 2011), que va ocupar-se de rematar l'edifici amb l'impressionant façana, a mode de reixa-collage.

La reixa

L'any 1967, Josep Puig Torné rep l'encàrrec de restaurar l'antiga ermita dels Sants Metges de Sarral, una edificació barroca, amb elements anteriors, de factura tosca i malmesa a causa dels estralls provocats per l'incendi i la conseqüent destrucció durant la Guerra Civil. El lamentable estat en què l'arquitecte trobà l'edificació feia aconsellable la seva demolició i construcció d'un edifici de nova planta.

Del conjunt original de la nau, Puig Torné decidí salvar l'absis gòtic, originari del primer temple, construït a mitjan del segle XV. Aprofitant aquesta construcció semicircular, l'arquitecte recrea un espai de formes sinuoses, similar a una balma, cobert per una gran placa de formigó. Es tracta d'una coberta que recorda les formes que Le Corbusier havia aplicat, uns anys abans, a *Notre Dame du Haut*. Si bé aquesta edificació no s'assimila a la capella sarralenca en la seva solució, atès al tancament de la nau central, sí que ho fa en l'estructura.

Com ja hem advertit, un dels principals problemes que Puig Torné desenvolupa durant el procés de construcció, és la recerca d'una solució pel tancament de l'edifici. Inicialment, es plantejà el bastiment d'un aparatós sistema de vidre i fusta, en forma de vitrina, que permetés la visió de l'interior des de l'exterior. Segons la documentació del projecte, també ideà na reixa, on el metall, el vidre i l'alabastre, es combinessin en forma de tancament. Finalment, aquestes dues propostes són descartades.

Per superar l'estancament, Josep Puig Torné contactà amb Josep Grau-Garriga, un antic col·laborador amb el qual havia realitzat la decoració de l'església de Sant Antoni Maria Claret

Vista interior de la reixa de l'ermita dels Sants Metges de Sarrià.
(Ajuntament de Sarrià /Diputació de Tarragona).

de Sallent (Bages). La proposta de Grau-Garriga, acceptada per Puig Torné, consistí en la confecció d'un gran tapis metàl·lic. Una reixa-collage que incorporava els materials més típics i utilitzats en el Sarrià coetani: les eines del camp i els tallers d'alabastre.

L'artista ideà una composició clarament diferenciada en dos nivells. Pel superior, construí una forma circular que recorda als grans rosetons del gòtic i aconseguí atreure la visió de l'espectador. Per l'inferior, decidí col·locar plafons, que incorporen eines i estris del camp soldades, i que serveixen com a portes d'accés a la nau.

El fred metall, combinat amb els fragments de vidre acolorit encastat en punts estratègics de la composició, i les boles d'alabastre de Sarrià, juguen amb la visió exterior i interior de la reixa. Aquesta, des de la plaça de l'ermita, traspua volum i contundència. En canvi, des de l'interior del temple, s'intueixen les línies fermes i fines d'una gran composició.

La reixa ha estat considerada una de les grans obres metàl·liques de l'art català del segle XX, tan pel seu monumentalisme, com per la seva qualitat, comparable a les reixes produïdes a principi de segle XX i dissenyades pels arquitectes modernistes¹.

«Allí hay de todo: palas, azadones, paletes, picos, hoces, cuchillos, guadañas, horcas, pinchos, ballestas, poleas, aros, tridentes, etc.»²

Més enllà de la qualitat o grandiloqüència artística de la reixa, el conjunt amaga una segona lectura, desconeguda als ulls del visitant, però tan o més important que la vessant artística. Ens referim al factor social, la reixa fou una obra col·lectiva. Els mateixos sarriàlencs aportaren la matèria prima per la creació artística, lliurant desinteressadament les eines usades per la confecció de la reixa. A més, la seva construcció es desenvolupà en espais cedits pels veïns, amb la col·laboració indispensable del ferrer local.

No només hi trobem elements relacionats amb l'agricultura, sinó també eines relacionades amb la manufactura d'alabastre, fins i tot els fòrceps del metge. Una munió de petits detalls i històries que per si soles ja formen un veritable museu del camp, i més especialment de Sarral, però que amb l'encertada intervenció de Puig Torné i Grau-Garriga, assoleix, una qualitat extraordinària.

Els historiadors de l'art rarament ens trobem amb empreses d'aquesta dimensió, que tinguin una magnitud artística i social equiparable a la reixa de l'ermita dels Sants Metges de Sarral.

Vista general de la reixa de Grau Garriga. (Marta Arjona / Ajuntament de Sarral).

Josep Grau-Garriga i Sarral

La col·laboració entre Puig Torné, Grau-Garriga i la població de Sarral encara produí un altre fruit: una sèrie de linòleums de l'artista de Sant Cugat del Vallès (1970) per il·lustrar el programa de les festes de la inauguració del temple³.

Del conjunt, format per sis unitats, en destaca la portada i contraportada. En el pòrtic del programa s'intueix la forma circular de la part superior de la reixa, amb la següent llegenda:

«*Sants Metges Sarral 1970*». En la part posterior, el gravador mostra una de les millors interpretacions de l'escut de Sarral, utilitzant sorprenentment només dues tintes. Les quatre obres restants, representen les diferents eines i feines del camp d'una forma molt personal.

Malgrat que durant més de quaranta anys Josep Grau-Garriga mostrà orgullosament la seva obra al món, no va retornar a Sarral fins l'any 2009. En aquesta ocasió, fou convidat a crear un cartell per commemorar el 40è aniversari de la inauguració de l'ermita, que es va celebrar l'any 2010. Recordant les sinergies creades entre l'artista i la població, sorgí la l'encàrrec de dues noves peces, en aquest cas escultures, que imitaven les formes metàl·liques de la reixa.

Malauradament, la sobtada mort de l'artista (agost 2011⁴) quan ben just iniciava els preparatius de les obres a Sarral, provocà l'aturada del projecte i la conseqüent desactivació de les accions per crear aquestes peces.

Durant la Fira de Sarral de 2011, diverses entitats de la població organitzaren una exposició retrospectiva de la relació de l'artista i la població. En aquesta mostra, titulada «Grau-Garriga a Sarral», s'exposaren les diferents obres que l'autor havia llegat a l'Ajuntament de Sarral, peces de col·leccions particulars de la població, i un reguitzell de les primeres eines reunides, reproduint la tasca del 1970, per la realització de noves construccions metàl·liques.

Gràcies a la col·laboració entre arquitecte, artista i societat civil, la vila de Sarral pot gaudir d'una de les manifestacions artístiques contemporànies més destacades de la Conca.

Portada i contraportada del catàleg de linòleums realitzats per l'artista Josep Grau Garriga (1970) (Arxiu Damià Amorós Albareda).

Notes

- 1.- Miralles, Francesc. *Grau Garriga a Tarragona*, Tarragona. 2009, p. 44.
- 2.- Valverde, Josep Maria; Puig, Arnau. *Grau-Garriga*, Barcelona. 1985. p. 8
- 3.- Editat per la Parròquia de Sarral i imprès a Montblanc, aquest programa s'ha convertit en una de les peces d'art contemporani més interessants produïdes a la comarca.
- 4.- <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/telenoticies/josep-grau-garriga-el-mestre-del-tapis/video/3667210/>